

Проф. др Јелена ВЕЉКОВИЋ МЕКИЋ
Висока школа струковних студија
за образовање васпитача, Пирот

УДК 82-93.09Максимовић,Д.
- прегледни научни рад -

ПЕСМЕ ЗА ДЕЦУ ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ*

Сажетак: *Читајући песме за децу Десанке Максимовић, прво што се запажа јесте тематска разноврсност и богатство мотива изразито лирских и емоцијом надахнутих песничких структура. Из тог разлога, поменуће карактеристике биће искоришћене као смернице којима ће се руководити анализа њених песама, уз стални подтекст игре и поуке као доминантних принципа поетике књижевности за децу. Природа и њене мене, животињски и биљни свет, разноврсни ликови, карактери и поступци деце јесу песникињина непресушна инспирација на којој граде песничке творевине блиске детету читаоцу. Региструјући и забављачке и поучне принципе у њеним песмама, запажа се педагошки импулс који, захваљујући својеврсном проседеу, делује на реципијента ненаметљиво и непосредно. Иако се не пориче донекле подражавалачки однос према Змајевој поезији, закључује се да изразито лирска црта њених песама, емоцијом проткани стихови и ненаметљива педагогија, јесу оправдани разлози због којих је српска критичка мисао неретко песништво Десанке Максимовић оцењивала као знаменитије досегнуће у оквирима историје српске поезије за децу.*

Кључне речи: *Десанка Максимовић, песме за децу, тематска разноврсност, осећајност, педагогија.*

Читајући песме Десанке Максимовић из збирки *Река помоћница* (1950), *Ветрова успаванка* (1953), *Пролећни састанак* (1954), *Росна рукавет* (1955), *Шумска љуљашка* (1959), *Чудо у пољу* (1961), *Сунчеви поданици* (1962), *Птице на чесми* (1963), *Златни лептир* (1967) и *Дете у торби* (1977), прво што се запажа јесте тематска разноврсност и богатство мотива изразито лирских и емоцијом надахнутих песничких структура. Из тог разлога, поменуће карактеристике биће искоришћене као смернице којима ће се руководити анализа Максимовићевих песама, уз стални подтекст игре и поуке као доминантних принципа поетике књижевности за децу.

Природа

Природу и све њене чари песникиња осећа готово интимно – срastaње природних превирања и личних осећања песникиње одвија се кроз потпуну утонулост песничког „ја“ у тај свет. Корелација и међусобна условљеност света природе и емоције песничког надахнућа остварени су до те мере

* Рад чини саставни део докторске дисертације „Игра и поука као сегменти поетике поезије за децу“, која је одбрањена 15.11.2014. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

да је читалац у недоумици да ли природа и њени преврати проузрокују промену емоција песничког субјекта или се одиграва обрнути процес, тј. да ли природа оживљава, вене, да ли је питома или сурова аналогно интимним осећањима песникиње. „Природа је сентиментални простор песникињиног доживљаја света и стварности. То је простор у коме она налази обиље могућности за поетска измаштавања, али та измаштавања не бране природу, не чине ништа да јој врате изгубљена богатства, већ је, напротив, прилагођавају, чине оазом за идентификовања света детињства са светом који постоји у тој припитомљеној песникињиној природи“ (Јекнић 1994: 126). Међутим, поред специфичног и интензивног осећања за природне појаве, песникиња се у својим песмама остварује и као пажљиви опсерватор и искуствени познавалац свих природних мена. Песма *Три побратима* је можда један од најбољих примера који илуструју претходно речено, будући да у њој песникиња успева да оживи природу саму и то путем персонификације различитих пролећних етапа у календарске месеце. Бурић Март, Април Зеленић и Цветић Мај постају јунаци слични националним јунацима из народних песама. Сваки од њих чини се реално постојећим и то захваљујући времену у којем дела и које представља његово станиште и дом. Песникиња не наглашава да они смењују један другог, већ то наговештава кроз стално кретање јунака, што се може приметити у избору употребљених глагола: *иду, јаше* (ветар), *прође* (3 пута), *прохуји, јури*. Ипак, постоји чврст оквир њихове игре и кола у које се хватају један до другог и који их чини побратимима, а то је пролеће на које нас песникиња подсећа стихом „У пролећа, у пролећа има/ три добра побратима” (Максимовић, 1997: 103-105), који се понавља три пута, на почетку, средини и крају песме.

У збирци песама *Река помоћница* доминантно је дубоко разумевање природе и осећање које природу ставља у центар човековог живота. Углавном питома и узвишена у својим лепотама, природа се кроз олују и бујање подивљале реке приказује надмоћнијом у односу на човека, чак и опасном по његов живот. Брата и сестру, Перу и Катру, из смртне опасности избављују и омладинци. За похвале је задужен народ који посматра цели догађај и благосиља омладинце због њихове срчаности, знања и снаге, док они наставаљају да се предано старају о деци, па „похвале и чују и не чују”, чиме је њихово хумано делање, обележено преданим радом и искреним осећањем, истакнуто у први план, а не награда или похвала, чак је уз скромност актера њихов чин још вреднији помена и хвале. После саветовања у школи следи пошумљавање, које углавном обављају деца. Кроз њихово благосиљање дрвећа¹ види се колику свест дете поседује о важности овог задатка и о томе шта природа представља за човека. Последња песма ове збирке *Река помоћница* истиче у први план значај реке за послове у пољу, у воденици, при прању рубља, при производњи електричне енергије. Међутим, да би све то

¹ Поетски благослов Пере, Кате и још десет ђака: „– Прими нам се, шумо млада,/ па дочекај лета двеста,/ да у теби нађу места/ све птичице нашег села,/ да намерник нађе хлада,/ да има где да одахне/ човек кад се враћа с рада./ Прими нам се, шумо млада,/ па дочекај лета триста,/ да на твоје деблу никад/ секира се не заблиста” (Максимовић, 1997: 20).

било могуће, био је потребан човеков учинак – израда брана и водопада на реци. Пошто је човек „укротио” реку, она постаје „вишеручица” и незаменљива помоћ при многобројним пословима и активностима. Песникиња је у први план ових песама истакла узајамни однос, комуникацију, супрожимање човека и природе: човек ће припитомити и оживети реку створивши јој руке, а она ће се од старе реке и безручице преобратити у нову и вишеручицу, реку човекову помоћницу, те ће човек према њој осећати само захвалност и дивљење.

Животињски и биљни свет

У многим песмама песникиња се показала као вичан аниматор животињског света. Животиње у њеним стиховима углавном задржавају своје препознатљиве одлике, и из тог разлога они су погодни за предшколске рецепијенте и активности које васпитачи обављају у раду са предшколском децом, а које имају за циљ упознавање околине, нарочито флоре и фауне, као и развој говорних способности и говорног стваралаштва. У песмама као што су *Страх*, *Хвалисава патка*, *Уображени ђуран*, *Детлић*, *Зечје ухо*, *Мрави зидари*, *Кртице*, *Пуж* песникиња је успела да оживи поједине животиње живописно оцртавајући неке од њихових главних одлика (мишића кроз његов страх, ђурана кроз његову надменост и уображеност, зеца кроз истанчан слух, мрва кроз вредноћу), подражавајући њихово гласање (патка гаче, миш цијуче), а све уз одређену емоцију која подржава циљ што вернијег оживотворења животињског света. Немогуће је не препознати меланхоличну ноту у кретању пужа и не осетити саосећање према њему, чак и сажаљење, али и наду да ћи стићи тамо где је кренуо: „Вуче за собом вијугаст скут,/ и, као опрему ратни борац,/ носи на леђима свој трошни дворац/ и бежи у њега на сваки шум./ Куда ли путује стари пуж?/ Да ли до баре што пречи пут,/ ил' на оближњи зелени хум?” (Максимовић, 1997: 138). Песникиња жели да ангажује дечју машту стварајући слике које нису нарочито зачуђујуће, будући да имају основа у дечјој свести, дечјем искуству из непосредних животних ситуација, и читалачком искуству (пре свега оном које су засновали на основу читања басни), али понекад јој је приоритет да афирмише и пробуди осећања код детета, наравно посредством маште, јер уколико она није активирана, нема ни поистовећивања ни саосећања са јунацима из њених песама. Песничке слике понекад су толико живе да се слободно може рећи како је линија између света животиња и света човека престала да постоји. Максимовићева ово постиже, пре свега, поступком, њој веома својственим, оваплоћења емотивних механизма. Стога су и животиње способне не само за нека доминантна афективна стања, као што је страх, већ и за осећаје стида, осећања љубави према ближњима и сл. Такође, одређене особине које су својствене човеку без устезања и сасвим природно, изналазећи довољно разлога за то, приписује животињама, па кртице, не само због риме, постају шкртице, него и због тога што се скривају под земљом и једу

саме. Нарочито занимљив моменат из ове песме је тај што критику упућује врапчић коме је потребно тек по неко зрно хране. Склад садржине и форме битно је обележје песништва Десанке Максимовић.

Хвалисави зечеви, једна од познатијих песама за децу Десанке Максимовић, писана је у форми мале драме: дијалог зечева се води ради хвалисавости, која је једини мотив за разговор, па њихове реплике јако сличе једна другој. Песма се завршава духовитим епилогом песника-наратора који нам саопштава да су се зечеви разбежали на стотину страна само због тога што је нешто шуснуло. Зечеви јако подсећају на децу која се надмећу у некој активности (вербалној или невербалној), некој игри, или чак свађи, при чему покушавају да докажу да су јачи, спретнији и успешнији од свог противника, а и сам завршетак песме подсећа на дечју несигурност и бојажљивост, али и нагли прекид готово свих њихових активности, с тим што се бежање зечева може схватити не као крај активности, већ улазак – „утрчавање” у неку нову игру. Тиме што је песникиња постигла да ови и други јунаци из њених песама подсећају на децу, а припадају животињском, биљном или свету ствари, уобичајен је начин да песма оствари непосредан вид комуникације са дечјим реципијентом и да га освоји.

Колика је песникиња жела да се приближи животињама и да сазна више о њима сведочи песма *Сусрет са лисицом*. До жељеног сусрета није дошло, будући да је песникиња остала у равни реалистичког приказа, те је лисица побегла када је схватила да је близу човека. Међутим, поента се чита тек у стиховима „Желела сам да срећно/ умакне ловцу и керу,/ да у јазбину стигне/ докле још сунце сија,/ да час протекне касни./ Заборавила сам била/ приче о лукавости лија/ из природописа и басни.” (Максимовић, 1997: 197), из којих исијава љубав песничког субјекта према животињи, племенито и искрено осећање које не познаје искуство и којему искуство и није потребно, сем уколико пружа наду у добро и чини да се не скрене са доминантне емоције. *Разговор са псом чуваром* је песма у којој се реализује поистовећивање тачке гледишта песничког субјекта са тачком гледишта пса чувара (конкретизованим ликом). Тачка гледишта, како је Успенски схвата, јесте свака позиција са које се у уметности даје неки опис. Са своје тачке гледишта описивач може прећи на другу, док се догађаји и ситуације могу описивати изнутра и споља, па је реч о унутрашњој односно спољњој тачки гледишта. Овим тачкама гледишта могу се служити аутор², причалац као конкретизован лик, главни, споредни и епизодични ликови. Праве конверзације и дијалогске размене у песничкој структури нема, већ се повезаност остварује на принципу унутрашњег монолога, за који се просто не може рећи да ли припада песничком субјекту или поетском лику – псу. Управо је у овој тачки спајања величина песме: песникиња истоветно осећа стрепњу за ноћног чувара, осећа исте мирисе, наслућује и поставља питања о опасностима које прете и тиме открива да је *истост* свести са *другим* могућа и остварљива.

² Под термином *аутор* Успенски подразумева онога ко у начелу даје најобухватнији опис (према Петковић, 1984: 301).

Песма *Златни лептир* је права бајка преточена у стихове. По духу врло сродна народном предању, песма опева многе квалитете главних јунака, а то су чланови породице мрава, на челу са оцем Џином и мајком Златом. Као хумани људи и пожртвовани родитељи, они су одлучили да у своју многочлану породицу приме и црвића, а догађај који представља заплет песме-бајке и условљава даље делање оца Џина јесте његова чудна болест. Веома живописан лик јесте врачара Пајка, мајка свих паукова. Незасита и неумољива у својим прохтевима она стално поставља нове захтеве Џину, који, у почетку уз помоћ своје деце, а касније уз помоћ крилатих становника шуме, успева да испуни све њене захтеве. Немајући куд, Пајка је морала да подели тајну са Џином – бајалицу која лечи све болести. У нашем песништву за децу веома ретко се срећу бајалице, те ова представља вредан и јако успео пример, иако умногоме подсећа на благослов или успаванку. Кулминација је уследила када се по спровођењу магијског ритуала црвић претворио у лоптицу, па, мисливши да је мртав мравићи му спремају гроб и свакодневно га оплакују. Расплет је донео олакшање и прочишћење од тужних емоција: Мрвко је постао прелеп златан лептир који је одмах одлетео својој породици. Песма се завршава свеопштом радошћу и благосиљањем видарице Пајке. У овом благослову препознајемо наивну свест којој је својствено веровање у бајалице и примитивно сагледавање природног и нормалног развоја као утицаја више силе. Блага доза ироније управљена ка овом типу наивности постоји, али како не би труд мравића био оцењен као узалудан, сувишан и тиме безначајан, иронија није транспарентна, а ублажена је и недефинисаношћу праве природе видарице Пајке (она јесте (или није) паук, жена, чаробница, вила, а не постоји ни тенденција да се то открије). Квалитети који се откривају у овој песми као пожељни и високо цењени јесу хуманост, срчаност, доброта, отвореност ка другима, способност за емпатију, предузимљивост и одлучност у делању, док се породични круг, без обзира на значај пријатеља, процењује као неприкосновена вредност и извор племенитих осећања и узвишених моралних законитости.

Готово подједнако као животињски и биљни свет је веома разноврстан и жив у песништву Десанке Максимовић. Живот биља је не мање занимљив и животан од света човека и подлеже најразноврснијим песничким интерпретацијама, кроз разноврсне теме са најразличитијим емоционалним тоналитетима. Веома духовита и ведро атмосфера остварена је у песми *Цветни збор*. Званичност цвећа и наводна озбиљност проблема оцртана је насупрот несташним лептирима и деци који вире са страна. Цвеће се буни због тога што им деца краду шешириће, па постављају ултиматум који треба да се објави на све стране: „да ће поставити на стражу/ чичкове, стршљене и осе;/ а деци, ако то смета,/ цвеће ће увређено побећи/ на други крај од света” (Максимовић, 1997: 176). Дрвеће, биље, воће често се обрађају људском роду, најчешће деци, или у својим разговорима помињу њихову лепоту, доброту, милост и сл. У ову групу могу се сврстати многе песме, а нарочито су репрезентативне *Боровнице*, *Купине*, *Разговор брезе и ариша*. У песми *Разговор брезе и ариша* на веома занимљив начин је обрађена тема повезаности различитих светова и то путем љубави коју дрвеће упућује девојчици и дечаку. Интимна осећања која бреза и ариш гаје према њима

евидентна су у набрајању вољених особина деце, те бреза воли чисто и искрено срце у девојчице, која уме да воли природу и која уме „ко трава јутарња да плаче,/ да прича као шуме” (Максимовић, 1997: 122), док ариш воли поносног, храброг дечака који је донекле немирног карактера, што и приличи дечацима. Песникиња у свом надахнућу не сузбија ни осећања која доносе са собом сету, меланхолију, тугу. Болна запитаност над уплаканим кукурецима остаје без одговора и без утехе у песми *Зашто плачу кукуреци*, којој је слична *Смрт лишћа* у којој дете поставља питање мајци шта то толико тужно ветар прича када лишће бледи и опада. Поетски одговор је дат под маском нагађања, будући да се на ово питање другачије и не може одговорити.

Песник или педагог

Песникиња Десанка Максимовић је своје радно искуство просветног радника и педагога преточила у неке своје песме. Као стваралац и поклоник поезије, она је одвојила поезис и његове функције од онога што се подразумева под школским принципом образовања и васпитања. Стога, њене песме никада нису писане ради лансирања неког позитивног знања, презентовања лекција, пропагирања моралних норми, што не значи да се дете не може ничему научити читајући их. Ђачки несташлуци, надметања и свађе, смех и сузе, разлике између дечака и девојчица, премештања по клупама и склапања пријатељстава, теме су које највише интересују песникињу када се сети школских дана и своје улоге учитељице. „Радећи у школи Д. Максимовић је упознала добро децу и омладину, па њихово сликање у школској средини у њеној поезији има највише реалног. Међутим, већи број њених песама на релацији васпитачи — васпитаници занимљивији је као педагошко запажање него као песничка слика“ (Огњановић 1978: 240). Иако песнички субјект никада не подлеже промени тачке гледишта и процесу идентификације са школарцима, необична сраслост са дечјим животом, потпуно разумевање и саосећање прожима готово сваки стих. Због тога дечји несташлуци никада не бивају кажњени у песмама Десанке Максимовић, већ и када казна постоји, она се може схватити само условно – као санкција неисправног чина, али и као конструктивни наставак, повод за нешто позитивно, креативно, игровно. У песми *Девојчице* песникиња је супротставила плаховиту, зачиковачку и несташну природу дечака осећајној, сањалачкој и креативној природи девојчица. Пошто су дечаци, многобројнији у разреду, стално зачиковали девојчице, учитељица је смислила казну у виду писменог задатка за чији је одговор потребно имати искрено и нежно срце и смисао за лепоту. Наравно, девојчице у овом случају односе победу, бивају јачи такмичари у игри креативних способности што и није нека казна за дечаке од стране учитељице, већ заслужен пораз од стране јачег ривала. Песма *Брбљивице* сведочи о честом несташлуку девојчица – брбљању на часу. Како би им учитељица доскочила и прекинула ометање наставе, преместила је сваку крај друге девојчице. Међутим, како је при овом дошло до замене пара у којем се свака девојчица одликује истим особинама, убрзо је створена идентична ситуација, само удвостручена: два пара брбљивица. Даља замена или враћање на старо само представља тренутно решење, тренутак

мира у настави, будући да се код девојчица врло брзо поново рађа жеља за новим и дубљим познанством, те сталном потребом за комуникацијском разменом. Бачки несташлук стављања чиода на професорову столицу песникиња је забележила у песми *Чиоде*. Професорово искуство и оштро око одмах је на лицима ђака прочитало да му је спремљена неслана шала и доскочио им је на тај начин што им је ту подвалу вратио пославши пар ученика да седне на његову столицу: казна праведна, а шала, иако преусмерена, изведена до краја. И у песми *Маче у џепу* професор прихвата шалу коју су му ђаци припремили стављајући му мало маче у џеп, и то на потпуно другачији начин но што су ђаци могли да претпоставе. Професор преузима сву „одговорност” за то што се маче нашло код њега речима: „- Излегло ми се у џепу јуче” и наставља: „Дајте му нека шара/ у шапу какву креду,/ а ми ћемо наставити/ рачуне по распореду.” (Максимовић 1997: 230). Иако је професор похваљен у последњем стиху као славан човек и неко ко је знао како са ђацима, прећутно је истакнута права његова величина, а то је способност да се прихвати шала, да се одузме себи моћ коју као надређени у односу на децу поседује и да не укида игру. У сличном стилу написана је песма *Наш учитељ првог разреда*, с том разликом што она у први план истиче вербалне игарије садржане у одговорима учитеља на разне притужбе ђака. Учитељ даје изненађујуће одговоре, управо онакве какви ђаци не очекују од њега, и на томе је заснована његова игра. Контраст, нонсенс и изненађење доминирају овом вербалном игаријом, док је рима једино правило које прати све одговоре („Молим, учитељу, Иван се опет/ о мене качи./ - А ти плачи!”, „Учитељу, овај ми ижврљао/ нову књигу./ - На весеље удри бригу!”, „Молим, учитељу,/ Зора је заломила креду./ - Онда је све у реду” (Максимовић 1997: 450-451).

Песнички лиризам и осећајност

Песништво Десанке Максимовић обележено је изразитом лирском цртом која потиче из дубоко интимног осећања. Из тог разлога су многе од њених песама читљиве тек кроз емоцију коју у себи носе. Као што поједини песници за децу не желе да оставе своје искуство по страни како би се приклонили дечјој свести, те, можда, на тај начин приближили детету-реципијенту, тако Максимовићева не одступа од својих осећаја и осећања и не оставља по страни своју емоционалну зрелост. Емотивни став песникиње је најчешће лако препознатљив и управо због њега њена лирика добија на специфичности. *Лирско ја* је готово увек присутно, свеприсутно, како кроз став, тако и кроз емоцију. Понекад, мада не тако често како би се од једне од најбољих српских песникиња које су певале о болним стањима душе, растанцима и искушењима љубави, болу коју носи изгубљена љубав, могло очекивати, песникиња отвара прозоре осећањима каква нису добро позната деци или темама о којима се нерадо са децом говори јер би могле да изазову код њих непожељне емоције. Циклус песама који се не може читати без тензије емоционалног набоја носи наслов *Бубамара*. Садржај песама односи се на татин сан који не само по смислу, већ и по стално присутној емоцији туге због

одвојености од деце подсећа на смрт. Чини се скоро извесним да се тата никада неће пробудити, будући да сваког ког упозна у том чудном магновењу, што га песникиња зове сном, моли да обиђе његову децу, да их заштити или да се на неки други начин постара о њима. Последња песма о татином буђењу доноси олакшање и прочишћење од тешких емоција већ самим доласком гласника који оцу саопштавају лепе вести о његовој деци, а онда следи буђење управо због радости коју је очинско срце осетило у сну. Крај циклуса тиме изгледа донекле вештачки исконструисан: као да се песникиња у последњи час одлучила да спасе тату смрти и подари срећан крај децичитаоцима за које се зна да више воле срећне завршетке, иако би песма била целовитија у својој семантичкој структури да се завршила повратком бубамаре са утешним вестима, где би место очаја уследило помирење са оним што представља крај и што је, иако мрачнија страна људског живота, исто тако и неизбежна.

Ликови, карактери и поступци деце

У појединим песмама приказани су дечји ликови са позитивним особинама, те им је песникиња, што је у духу змајевске традиције, наклоњена. Песникиња помиње децу најмлађег узраста у песмама као што су *Водоноша*, *Телад* и *чобаница* и *Анино знање*. Мали Тоша је водоноша, али не како би помагао родитељима у кућним пословима, већ је његова улога осмишљена у игри збрињавања птичица. Посматрање врабаца како пију воду и како се купају проузрокује велико задовољство код дечака јер је тиме његова улога водоноше у потпуности остварена. У песми *Телад* и *чобаница* девојчица Смиља је прималац поруке коју јој упућује телад, али је поента у томе што се не сумња у Смиљин позитиван одговор, односно извршење њихове молбе да им врати мајке с паше. Дечје саобраћање са животињама је непосредно, блиско фамилијарном начину општења, проткано саосећањем, уважавањем и међусобним разумевањем. Без обзира да ли је дечје деловање условљено игром или неком врстом радне обавезе, бит се изналази у њиховим племенитим и чистим осећањима. Песма *Анино знање* је другачијег типа, у њој је песникиња желела да покаже како је и предшколско доба обележено стицањем одређених знања али и доба у којем је примарно да дете игра и да се игра.

Деца школског узраста актери су песама *Од куће до школе* и *Баци добротвори* и у њима се отварају нове теме, комплекснија питања и покрећу другачија осећања. У првој песми девојчица Ката пролази кроз праву авантуру на путу од своје школе до куће и слична авантура понавља се сваког дана, пуна опасности, искушења и изазова, али девојчица успешно одолева и ситуацијама која носе извесне опасности и ситуацијама које је маме на игру, озбиљно схватајући своју обавезу према школи. Друга песма посвећена је норвешким ђацима који су југословенским заробљеницима остављали крај пута храну и осмесима показивали своју наклоност. Овом песмом

песникиња је репрезентовала дечје осећаје и осећања дужности према онима који су незаслужено лишени слободе и основних људских права. Школа се у овој песми не схвата као образовна институција, већ као прозор у живот који је неретко суров и неправедан, те и децу учи лекцијама које никада не би требало да спознају, и као колективно огњиште које веже децу заједничким хуманим осећањем.

С друге стране постоје песме које критикују дечје мане, такође писане по узору на Јована Јовановића Змаја. Неке од ових песама су *Чунавко*, *Чмавало*, *Живко лењивко* и, као што и сами наслови наговештавају, критикују поступке најмлађег узраста – неуредност, лењост, претерану жељу за спавањем и сл. Једноставне песничке структуре, стил разговетан и јасан одлике су ових песама које су намењене најмлађој читалачкој публици. Нешто комплексније језичке и значењске поетске структуре песникиња је усмерила ка школској деци, која се одликују другачијим интересовањима и жељама, те је у њима критиковала каћиперство, помодарство, неукус, некултуру и сл. У песми *Велики разлог* Максимовићева се насмејала разлогима који стварају симпатије, док је у песми *Помодарка* подсмех заслужила девојчица Јелена са шареном шминком, црвеним лаком за нокте и косом у две боје. У стиховима из песме *Зналци језика* песникиња се послужила иронијом да укаже на неправилан говор деце раношколског узраста. Иронија је средство које се користи и у песми *Интервју са прасцима*, у којој су насликани прасци који воде рачуна да не загађују околину, насупрот ђацима који уопште не пазе где ће бацити отпатке, при чему је нарочито духовит одговор прасета „Прасци више воле / да се загрцну од кошчица, -/ одговорило је најмлађе прасе, -/ него да их баце/ на чисту траву уза се” (Максимовић 1997: 382).

Пошто је размотрен и један и други вид песама, може се донети закључак о вредностима које су за песникињу неприкосновене и које највише цени код деце. То су смерна, послушна деца, ведром духом, увек спремна за игру и шалу, саосећајна са другима и у складу са својом околином, али и деца која су самосвесна и спремна да исправљају своје лоше поступке и недостатке, да се надограђују и усавршавају. Огњановићев закључак поводом књижевног стваралаштва Десанке Максимовић јесте да „и у стиху и у прози она има стваралачких јединица које ће остати да трају као творевине натопљене оптимизмом и наливене добротом у којима категорије етичког, ипак, прерастају категорије естетског“ (Огњановић 1978: 257).

Ипак, поред оваквих песама постоје и оне које децу не подвргавају критици нити нарочито хвале оно што чине, већ певају о разним ситуацијама у којима можемо видети праву природу детета. У *Мајушној бајци* дете жели да сјај злата са таласа понесе кући, што упућује на његово примитивно резонување, док је у песми *Неустрашив* после исцрпног набрајања чега се све не боји уследило објашњење да дете има свега десет месеци. Посве реалистично су приказана деца из песме *Сложни другови*, која се у раду нису показала како треба али су зато у несташлукцима, игри, галами, узалудним радњама сложни и спремни да све учине једни за друге. У песмама овог типа, Максимовићева је показала велику способност опсервације детаља из

дечјег доживљајног света и запажања механизма дечје игре што ће учинити њено песништво верним огледалом детиње душе и психологије и, што је још битније, потврдиће да је истинско разумевање детета приоритет свеукупне поетике књижевности за децу.

Иако се слажемо са Јекнићем да је Десанка Максимовић први значајнији српски песник за децу након Змаја (Јекнић, 1994: 125), морамо признати да се не много тога оригиналног изнедрило у њеном песничком стваралаштву за децу. Подражавалачки однос према Змајевој поезији огледа се у тематици, у креирању поетских ликова деце, као и у идеолошкој концепцији поетског света. Ипак, изразито лирска црта њених песама, емоцијом проткани стихови и ненаметљива педагогија, учиниће да се њено песништво уврсти у знаменитија досегнућа у историји српске поезије за децу.

Литература

1. Јекнић, Д. (1994). *Српска књижевност за децу I*. Београд: МАК.
2. Максимовић, Д. (1997). *Песме за децу*. (приређивач Мирослав Егерић) Београд: „Драганић“.
3. Огњановић, Д. (1978). *Ствараоци и деца*. Београд: Нова књига.
4. Петковић, Н. (1984). *Од формализма ка семиотици*. Београд: БИГЗ.

Jelena Veljković Mekić, Ph.D.

DESANKA MAKSIMOVIC'S POEMS FOR CHILDREN

Summary: *What one can notice first when reading Desanka Maksimović's poems for children is the thematic diversity and richness of motifs highly lyrical and emotion inspired poetic structures. For this reason, the aforementioned characteristics will be used as guidelines that will guide the analysis of her poems, with play as a constant subtext and moral as a dominant principle of poetics in literature for children. Nature and its changes, animal and plant life, various characters, personalities and actions of children are the poetess's constant inspiration on which she builds poetic creations close to the child reader. By registering both entertaining and educational principles in her poems, one can notice a pedagogical impulse which thanks to the kind of procédé works seamlessly and directly to the recipient. Although to some extent mimicking relationship to the Zmaj's poetry can not be denied, it can be concluded that highly lyrical lines of her poetry, verses interwoven with emotion and unobtrusive pedagogy, are legitimate reasons why Serbian critical thought often valued poetry of Desanka Maksimović as more prominent attainment in terms of the history of Serbian poetry for children.*

Key words: *Desanka Maksimović, poems for children, thematic diversity, sensibility, pedagogy.*

Примљено: 2. 11. 2015. године.

Одобрено за штампу: 11. 1. 2016. године.